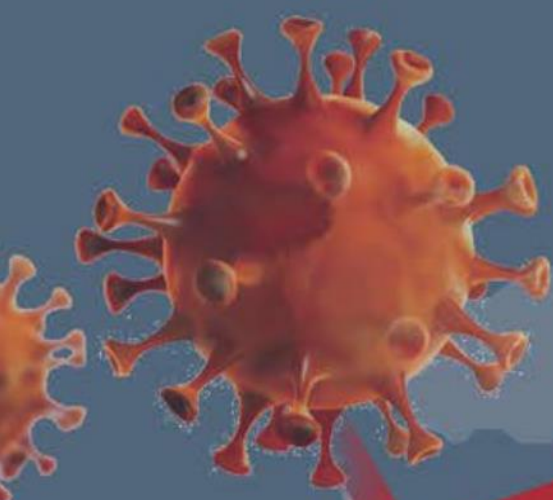

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی
معاونت امور اقتصادی

کسب و کارها در دنیای پسا کرونا

حاکمیت الکترونیک
تغییر پارادایم کسب و کارها
مقررات زدایی
مستحکم سازی دانش پایه کسب و کارها

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی

معاونت امور اقتصادی

بسته پیشنهادی حمایت از کسب و کارها
در پسا کرونا (مقدماتی)

مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار

اسفند ۱۳۹۸

به نام خدا

بسته پیشنهادی حمایت از کسب و کارها در پسا کرونا (مقدماتی)

مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار

اسفند ۱۳۹۸

۹۸۲۰۱۴۵۵۸۷

تهیه و تنظیم

تاریخ انتشار

کد سند

فهرست مطالب

بخش اول: بررسی شرایط کسب و کارهای ایران متاثر از بحران جهانی کرونا	۳
بخش دوم: حاکمیت الکترونیک	۱۰
بخش سوم: تغییر پارادایم کسب و کارها	۱۳
بخش چهارم: مقررات زدایی	۲۳
توصیه های سیاستی	۲۶

چکیده

بسته مذکور با نگاهی بلندمدت و با توجه به شرایط جدید متاثر از گسترش بیماری کرونا تدوین شده است. در ساختار بسته، شرایط کسب و کارهای ایران متاثر از بحران جهانی کرونا در بخش اول بررسی شده است تا رویکرد مناسب در جهت حفظ و تقویت اقتصاد کشور به خصوص در حوزه بهبود محیط کسب و کار اتخاذ شود.

در بخش دوم تکنولوژی‌های جدید به عنوان ابزاری برای حرکت به سوی حاکمیت الکترونیک که محدوده‌ای فراتر از دولت شامل دولت، کسب و کارها و نهادها و تشکل‌های غیردولتی دارد مورد توجه قرار گرفته است.

بخش سوم مشتمل بر رویکردهایی برای تغییر پارادایم کسب و کارهای موجود و جدید در جهت تطابق با شرایط پسا کرونا است. در این زمینه استفاده از ایده‌های دانش‌بنیان و رویکردهای جدید با نگاهی به مدل‌های موفق در سطح دنیا مطرح و سیاست‌های مناسب در جهت تحقق آنها معرفی می‌شود. همچنین توانمندسازی به عنوان رویکردی برای تقویت و استحکام کسب و کارها مد نظر است که با ابزارهای مختلف نظیر آموزش و دانش‌محور کردن کسب و کارها می‌تواند اجرایی شود.

بخش چهارم شامل تقویت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار است بررسی گردیده است.

در پایان نیز توصیه‌های سیاستی با نگاهی بلندمدت ارائه شده است.

مقدمه:

بسیاری از پیشرفت‌ها و نوآوری‌های بشری در طول تاریخ در اثر حوادث تلخ و شیرینی که بشر در دوره‌های مختلف با آنها روبرو بوده است حاصل شده است. با این رویکرد می‌توان به هر بحران و حادثه ناخوشایندی به عنوان پنجره‌ای برای رسیدن به ابزارهای بهبود زندگی نگاه کرد و آگاهانه در این مسیر گام برداشت. از این رهگذر بحران بیماری کرونا که بسیاری از کشورهای جهان از جمله ایران را مورد تحت تاثیر قرار داده است علی‌رغم همه مضرات مادی و معنوی، شرایطی را فراهم نموده است که می‌تواند با تغییر الگوی زندگی بشر گامی در جهت افزایش توانمندی انسانها برای زندگی در قلمرو کره خاکی باشد.

در این میان اقتصاد جهانی و به خصوص کسب و کار به عنوان جز لاینفک زندگی بشری تحت تاثیر حوادث مختلف از جمله بحران کرونای امروز قرار گرفته است که می‌توان با اتخاذ رویکرد مناسب، حداقل خسارت و حداکثر بهره را از شرایط جدید به دست آورد. بسته حاضر بر مبنای رویکرد یادشده، در صدد آن است با استفاده از ابزارهای مختلف نظیر گسترش حاکمیت الکترونیک، تغییر پارادایم کسب و کارها و مستحکم سازی کسب و کارها بر پایه دانش‌های جدید و در نهایت تسریع مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار در جهت تحقق اهداف یادشده گام بردارد.

برای این منظور در بخش اول این بسته، شرایط کسب و کارهای ایران متأثر از بحران جهانی کرونا مورد بررسی قرار گرفته و در بخش دوم گسترش حاکمیت الکترونیک، در بخش سوم تغییر پارادایم کسب و کارها، در بخش چهارم تسریع مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار ارائه شده است و در پایان نیز توصیه‌های سیاستی با نگاهی بلندمدت مطرح گردیده است.

بخش اول: بررسی شرایط کسب و کارهای ایران متأثر از بحران جهانی کرونا

از دیرباز اقتصاد ایران با مشکلات متعددی مواجه بوده که از آن جمله می‌توان به جنگ تحمیلی در دهه اول انقلاب و سپس تحریم‌های متوالی بین‌المللی اشاره نمود که آثار و تبعاتی همچون پایین بودن نرخ رشد اقتصادی، تورم و نرخ بیکاری بالا را به دنبال داشته است. این در حالی است که طی سال‌های اخیر خروج آمریکا از برجام و اعمال تحریم‌های خارجی شدید بر ارکان اقتصادی کشور به همراه معضلات ساختاری اقتصادی موجب بروز شرایط رکود تورمی گردید. طی این دوره از طرفی فروش نفت به عنوان منبع اصلی درآمدی دولت کاهش پیدا کرد و از سوی دیگر با کاهش هزینه‌های عمرانی دولت، سایر بخش‌ها نیز دچار مشکل شد. این شرایط منجر به کاهش تولید ناخالص داخلی طی دو سال اخیر و بویژه در سال ۱۳۹۸ گردیده است. علاوه بر این رخدادهای طبیعی در سال ۱۳۹۸ نیز مزید بر علت شده است که از آن جمله می‌توان به سیل، زلزله و بویژه شیوع بیماری کرونا در آستانه سال نو اشاره نمود که آثار مخرب اقتصادی در حوزه کسب و کارها را به همراه خواهد داشت و موجب خواهد شد که سال ۱۳۹۹ به لحاظ اقتصادی متفاوت از بقیه سال‌های قرن جاری باشد.

پاندمی ویروس کرونا ۲۰۱۹ که موجب بیماری کوید ۱۹ می‌شود طی ماه‌های جاری در دنیا و سرایت آن به کشور علاوه بر هزینه‌های جانی و مالی ملموس موجب تعلیق بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در کشور شده است. هرچند هنوز تخمین روشنی از میزان زیان مالی و هزینه اقتصادی آن بر اقتصاد کشور در دست نیست اما با توجه به کاهش محسوس تولید جهانی و در نتیجه کاهش تقاضای نفت و کاهش قابل ملاحظه قیمت آن، می‌توان انتظار داشت که طی ماه‌های آتی اقتصاد ایران از این شرایط در تنگنا قرار بگیرد. نکته مهم و حائز اهمیت، مشکلاتی است که بخش خصوصی کشور و بویژه کسب و کارهای کوچک متحمل می‌شوند بطوریکه در این شرایط توان مالی و تولیدی خود را از دست خواهند داد و از این طریق کل تولید کشور را متأثر خواهند کرد. هرچند شرایط اقتصادی ایران طی دو سال اخیر با تضییقات شدیدی مواجه بوده اما شرایط جدید موجب عمیق‌تر شدن شرایط رکود تورمی حاکم بر کشور طی ماه‌های آتی خواهد بود.

در چنین شرایطی اقتصاد کشور نیازمند بسته‌سیاستی مناسبی می‌باشد تا علاوه بر تحدید کردن آثار این تکانه‌ها بر کسب و کار کشور، توان اقتصادی و مقابله با چالش‌های مشابه افزایش یابد. به منظور تدوین بسته مذکور در این بخش به طور مختصر چالش‌هایی که اقتصاد ایران بویژه در حوزه کسب و کارها مختلف روبرو خواهد بود بررسی می‌شود.

۱. چالش‌های اقتصاد ایران

اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ با چالش‌های متعددی مواجه خواهد بود که بخشی از این چالش‌ها ساختاری و بخشی دیگر ناشی از موضوعات سال ۱۳۹۸ به ویژه کرونا خواهد بود که به عنوان چالش‌های جاری مطرح می‌باشند.

چالش های ساختاری ایران که ریشه‌ای بوده و در اکثر سال ها وجود داشته اند شامل رشد اقتصادی پایین و پرنوسان، نرخ های تورم بالا، رشد منفی تشکیل سرمایه، بیکاری بالا، کسری بودجه و تحریم های بین المللی می باشد.

بررسی های آماری نشان می دهد که رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۷، منفی ۴/۷ درصد و در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۸، منفی ۷/۶ درصد است و به طور کلی روند سال های اخیر رشد اقتصادی پایین و پرنوسانی را نشان می دهد. نرخ تورم سال ۱۳۹۷ به میزان ۲۶/۹ درصد و در نه ماهه اول سال ۱۳۹۸، به میزان ۳۷ درصد بوده است و روند کلی آن بیانگر آن است که اقتصاد ایران به صورت مداوم نرخ های بالایی از تورم را تجربه می کند. در رابطه با آمار بیکاری باید گفت که در اکثر سال های چهار دهه اخیر نرخ بیکاری دو رقمی وجود داشته است و در پاییز سال ۱۳۹۸ حدود ۱۰/۶ درصد بوده است. تشکیل سرمایه نیز به عنوان یک شاخص اقتصادی در فاصله سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ رشد منفی ۳،۸ درصدی را نشان می دهد که در آینده رشد اقتصادی را محدود خواهد کرد.

به دلیل گسترش کرونا ویروس در آستانه سال نو، چالش های جاری شامل کاهش درآمدهای نفتی و تشدید کسری بودجه، کاهش تولید، کاهش صادرات و درآمدهای ارزی، کاهش واردات، افزایش بیکاری، کاهش درآمد و مختل شدن کسب و کارها و بدتر شدن وضعیت معیشت اقشار مختلف جامعه می باشد که موجب تشدید رکود تورمی در کشور خواهد شد.

به عبارت دیگر شیوع این ویروس عرضه و تقاضا را به طور همزمان تحت تاثیر قرار می دهد که نتایج آن اقتصاد کشور را در سطح کلان به شرحی که اشاره شد متاثر خواهد نمود

۱-۱. تاثیر کرونا بر سطح عرضه در بخش های مختلف اقتصادی

بخش های مختلف اقتصادی شامل بخش کشاورزی، صنعت و خدمات می باشد که بیشترین آسیب شیوع ویروس کرونا بر بخش خدمات خواهد بود.

بخش کشاورزی

کرونا بر بخش کشاورزی از زوایای مختلف از قبیل واردات، صادرات و تقاضای داخلی تاثیر منفی دارد:

۱- واردات:

بخش کشاورزی به رغم تمام حمایت های انجام شده توسط دولت (خرید تضمینی، تامین نهاده ها، تخصیص ارز دولتی، معافیت از مالیات و ...) به دلیل محدودیتهای سرزمینی مثل منابع آب و خاک، وضعیت جوی گرم و خشک که در تولید محصولات کشاورزی ایجاد نوسان می کند، رشد جمعیت که منجر به افزایش تقاضا می شود و افزایش درآمد سرانه که سطح رفاه را افزایش می دهد و... در بسیاری از اقلام اساسی از خودکفایی لازم برخوردار نبوده و با توجه به اینکه تغییر شرایط مذکور در کوتاه مدت مقدور نبوده و نیاز به سرمایه گذاری کلان و افزایش بهره وری

عوامل تولید در بخش کشاورزی دارد، واردات کالاهای اساسی به منظور تامین کسری تولیدات داخلی هر ساله انجام می پذیرد.

در این میان ضریب خودکفایی دانه‌های روغنی و روغن خام بسیار پایین بوده و بعد از آن نهاده‌های دامی (جو، ذرت، کنجاله)، قند و شکر، برنج و گوشت قرمز در رده‌های بعدی وابستگی به واردات قرار دارند.

لذا با توجه به اینکه شیوع ویروس کرونا، واردات محصولات را متاثر می‌سازد، بخش کشاورزی از این ناحیه بویژه در حوزه تولید دانه‌های روغنی و واردات روغن خام که متوسط ضریب خودکفایی آن کمتر از ۱۰ درصد است دچار آسیب جدی خواهد شد. در همین راستا بخش دام و طیور نیز از ناحیه واردات کنجاله و ذرت با مشکلات قابل تاملی مواجه می‌شود.

۲- صادرات

یکی از پیامدهای نامطلوب شیوع ویروس کرونا، محدودیت صادرات محصولات کشاورزی و غذایی به دلیل عدم اطمینان از سلامت است. این موضوع در صورتیکه که تمهیدات مقابله با شیوع کرونا طبق استانداردهای جهانی رعایت نشود، عمق بیشتری خواهد یافت. از دست دادن بازارهای صادراتی بخش کشاورزی یکی از آثار منفی شیوع این بیماری است.

۳- تقاضای بازار

در بازار داخلی نیز عدم تقاضای بازار، تولیدات این بخش را با مشکلات عدیده ای مواجه کرده است. در این ارتباط می توان به افزایش تولید گوشت مرغ برای شب عید به روال سال های گذشته اشاره نمود که با توجه به عدم اقبال عمومی از بازار، معمولا مشکلاتی را برای این بخش بوجود آورده است.

همچنین کاهش تقاضای بسیاری از رستوران‌ها و کسب و کارهای تامین غذا و اغذیه، هتل‌ها و از این قبیل که تامین مواد اولیه غذایی آنها از بخش کشاورزی است در کوتاه مدت و میان مدت اثر منفی بر بخش دارد.

در بخش باغداری برخی از مرکبات از باغات جمع‌آوری نشده است و در سال جاری نگرانی‌ها به جای کمبود میوه، به سمت کمبود تقاضا و فاسد شدن تولیدات کشاورزان و باغداران معطوف شده است.

با این حال به نظر می‌رسد بخش کشاورزی در حوزه زراعت محصولاتی که وابستگی به واردات ندارند با توجه به ویژگی‌های خاص اقتصاد روستایی و مدنظر قرار دادن این نکته که فصل موثر کشت و کار در اغلب روستاهای کشور هنوز شروع نشده و گفته می‌شود ممکن است با شروع فصل گرم شیوع ویروس کرونا تا حدودی متوقف یا کم شود و در صورت شروع فصل کشت نیز فعالیت‌های این حوزه به جهت عدم تمرکز در مکان‌های عمومی، معمولا متوقف نمی‌شوند، به نظر می‌رسد تولید این محصولات (محصولات زراعی که وابستگی به واردات ندارند) چندان از تبعات شیوع کرونا آسیب جدی نخواهد دید.

بخش صنعت

در بخش صنعت عمده آثار کرونا مربوط به کاهش هزینه‌های مصرف بخش خصوصی می باشد. صنایع مرتبط با حمل و نقل، توریسم و هتل داری احتمالاً بیشترین تأثیر را از شیوع ویروس خواهند داشت. همچنین کاهش تقاضای مصرفی منجر به کاهش تولید برخی از صنایع از قبیل پوشاک و کفش و چرم می شود. با عنایت به این که کشور چین مبدا صادرات اصلی بسیاری از کالاهای صنعتی مصرفی و واسطه‌ای می باشد و مهمترین شریک تجاری ایران نیز محسوب می شود؛ کاهش تولید صنعتی چین طی ماه‌های اخیر به احتمال زیاد بر تولید برخی کالاها در ایران از قبیل خودروسازی و الکترونیک موثر خواهد بود. در صورتی که پاندمی ویروس شدیدتر شده و افق نامشخصی داشته باشد باید منتظر عواقب مخرب آن بر برخی صنایع و احتمال ورشکستگی کسب و کارهایی که انطباق لازم با شرایط حادث را نداشته باشند، بود. تحت چنین شرایطی نوآوری و تغییر پارادایم کسب و کارها می تواند وضعیت صنایع مختلف را با تغییر مواجه سازد.

بخش خدمات

بیشترین آسیب شیوع ویروس کرونا بر بخش خدمات تحمیل می شود، چراکه این بخش به واسطه اینکه آخرین حلقه زنجیره تولید است و بیشترین مواجهه با افراد و خانوار (مواجهه مستقیم) را دارد، با کاهش مراجعه خانوارها برای دریافت خدمات و کالاها، بیشترین خسارت را خواهد داشت. به‌ویژه اینکه شیوع ویروس کرونا در زمانی (ماه پایانی سال و شروع سال جدید) اتفاق افتاده که بیشترین حجم گردش مالی بخش خدمات در اقتصاد ایران طی یک‌ماه پایانی سال و اولین ماه شروع سال جدید اتفاق می افتد. در این ارتباط برخی از مشاغلی که در این حوزه دچار آسیب می شوند را می توان به شرح ذیل برشمرد:

۱- کارگاه‌های بخش خرده‌فروشی (به‌ویژه در مواد غذایی و خشکبار فاقد بسته‌بندی) ۲- محل‌های تهیه و صرف غذا و نوشیدنی ۳- سایر فعالیتهای خدماتی شخصی (شست و شوی منسوجات، آرایش و پیرایش) ۴- تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی ۵- آموزش ۶- فعالیتهای ورزشی و سرگرمی و تفریحی، ۷- اقامتگاه‌ها و ۸- فعالیتهای تولید فیلم سینمایی، برنامه‌های تلویزیونی و موسیقی، ۹- گردشگری و ....

شایان ذکر است که بخش سهم بخش خدمات در اقتصاد کشور بیش از ۵۱ درصد است که از این ناحیه آسیب جدی به اقتصاد کشور وارد خواهد شد. سهم بخش صنعت در حدود ۳۵ درصد و سهم بخش کشاورزی تقریباً ۱۴ درصد است

۱-۲. تأثیر کرونا بر تقاضا

از آثار مستقیم کرونا کاهش مصرف خانوارها به دلیل رعایت توصیه‌های بهداشتی (ماندن در منزل) و کاهش سطح اطمینان آنها نسبت به آلودن نبودن کالاها می باشد که این امر تقاضای کل را کاهش خواهد داد

۲. چالش های اقتصادی جهانی

شیوع کرونا ویروس به طور قطع در همه کشورهای جهان تبعات آشکاری بر اقتصاد جهانی خواهد داشت. در این راستا کارشناسان اقتصادی اعتقاد دارند شیوع این بیماری و همه گیری بین المللی آن ضربه ای سنگین به تجارت جهانی، بازارها و ارز وارد می کند و موجب بحران مالی می شود و تولید ناخالص جهان را ۰/۵ درصد کاهش خواهد داد. بر این اساس اقتصاد جهان بدترین سال در یک دهه اخیر و پس از بحران مالی ۲۰۰۸ را پیش رو خواهد داشت.

در این ارتباط اختلال در زنجیره تامین کالاهای مورد نیاز صنعت در سطح جهان به دلیل جلوگیری از شیوع ویروس، کاهش مصرف خانوارها به دلیل نااطمینانی بوجود آمده و آسیب بخش واقعی اقتصاد جهانی به دلیل کاهش بازارهای سهام جهانی از جمله آثار گسترش ویروس کرونا در سطح دنیا خواهد بود.

طبق اظهارات کارشناسان اقتصادی، به طور قطع کشورهای جهان ناگزیر خواهند بود که نرخ بهره خود را کاهش و از ارزش پول ملی خود بکاهند تا صادراتشان را رقابتی تر و به صرفه سازند. همچنین کاهش نرخ مالیات فروش یا ارزش افزوده یکی دیگر از راهکارها خواهد بود تا پول بیشتری در دست دهک های درآمدی متوسط و پایین جامعه وجود داشته باشد.

در این خصوص صندوق بین المللی پول نکاتی به شرح ذیل را مطرح کرده است:

بیماری اپیدمی کرونا ویروس باعث ایجاد شوک در عرضه و تقاضا شده است. اختلال در تجارت باعث کاهش تولید و ایجاد شوک برای عرضه شده است و عدم تمایل مصرف کنندگان و کسب و کارها به مصرف کردن، تقاضا را کاهش داده است.

با توجه به اینکه پیامد اقتصادی شیوع کرونا ویروس منعکس کننده ایجاد شوک های حاد در بخش های خاص است، سیاست گذاران باید برای کمک به خانوارها و مشاغل آسیب دیده، اقدامات هدفمند مالیاتی، پولی و بازار مالی را اجرا کنند.

خانوارها و مشاغل تحت تأثیر اختلال در تأمین و کاهش تقاضا می توانند برای دریافت حواله نقدی، یارانه دستمزدی و تخفیف حساب مالیاتی هدفگذاری شوند تا به تأمین نیازهای مردم و عدم مواجهه کسب و کارها با مشکلات و بدهی ها کمک شود. به عنوان مثال، ایتالیا مهلت مالیاتی را برای شرکت های مناطق آسیب دیده تمدید کرده و خدمات صندوق تکمیل دستمزد را برای ارائه پشتیبانی درآمدی برای کارگران اخراجی گسترش داده است. کره جنوبی یارانه دستمزدی را برای بازرگانان کوچک ایجاد کرده و مستمری خانه داران و افراد متقاضی کار را افزایش داده است و چین به طور موقت سهم تأمین اجتماعی را برای مشاغل لغو کرده است.

برای افراد اخراج شده، می توان با افزایش مدت زمان یا افزایش مزایا، بیمه بیکاری را به طور موقت افزایش داد. در مواردی که مرخصی استعلاجی و مرخصی خانوادگی جزو مزایای استاندارد نیست، دولت ها باید بودجه ای را در

نظر بگیرند تا به کارگران بیمار یا مراقبان آنها اجازه دهند بدون ترس از دست دادن شغل خود در هنگام بیماری همه گیر، در خانه بمانند.

بانکهای مرکزی باید آماده تأمین نقدینگی فراوان به بانکها و شرکتهای مالی غیر بانکی، به ویژه برای وام دهی به شرکتهای کوچک و متوسط (که ممکن است کمتر در مقابل یک اختلال شدید مقاومت کنند) باشند. دولتها می توانند ضمانت‌های اعتباری موقتی و هدفمند را برای تأمین نقدینگی کوتاه مدت مورد نیاز این شرکتهای ارائه دهند. به عنوان مثال، کره وام دهی برای عملیات تجاری و ضمانت وام برای شرکتهای کوچک و متوسط تحت تأثیر را گسترش داده است. مقررات‌گذاران و نظارت کنندگان بازار مالی همچنین می توانند بطور موقت و بر پایه یک سقف زمانی تمدید سررسید وام‌ها را تشویق کنند.

همچنین موسسه مکنزی نیز در گزارشی خطاب به کسب و کارها، شرکتهای و نهادهای هفت توصیه را مطرح می‌کند تا تجارت‌ها در تمامی زمینه‌ها با حداقل زیان مواجه شوند.

✓ **حفاظت از کارکنان:** بحران کووید-۱۹ به لحاظ احساسی برای برخی چالش برانگیز بوده و زندگی روزمره را به نوعی بی سابقه دستخوش تغییرات ساخته است. برای شرکتهای، تجارت همیشگی دیگر جزو گزینه‌ها نیست. این شرکتهای می‌توانند برنامه‌ای را تنظیم و اجرا کنند و به نحوی از کارکنان مجموعه حمایت کنند که در راستای دستورالعمل‌های محتاطانه باشد.

✓ **تشکیل تیم مقابله با کووید-۱۹:** شرکتهای باید افرادی را از هر زمینه و تخصص لازمی در این تیم بگمارند. به علاوه در بسیاری از موارد، اعضای تیم باید از نقش‌های روزمره خود چشم‌پوشی کنند و اغلب زمان خود را برای مقابله با ویروس کرونا اختصاص دهند. اصول کاری مشترکی برای اغلب شرکتهای وجود دارند که می‌توان به لزوم حفظ سلامت و اموال کارکنان، تست استرس مالی و ایجاد برنامه اضطراری برای مواقع ضروری، نظارت بر زنجیره تأمین و پاسخ سریع به بحران، پاسخ مناسب به شوک‌های بازار و افت تقاضا و در نهایت هماهنگی و ارتباط با دیگر حوزه‌های اجرایی اشاره کرد.

✓ **حفظ نقدینگی لازم برای عبور از طوفان:** کسب و کارها نیاز دارند سناریوهایی را پیش‌بینی و در راستای سیاست‌های شرکت تهیه و تدوین کنند. برای متغیرهای حیاتی که بر درآمد و هزینه‌ها تاثیرگذار هستند، آنها می‌توانند حساب‌های مالی نظیر چرخش نقدینگی را برای هر سناریو در نظر بگیرند و محرک‌هایی را که تا حد زیادی بر نقدینگی موثر هستند را مثل کاهش هزینه‌ها شناسایی و اجرایی کنند.

✓ **تثبیت زنجیره تأمین:** شرکتهای باید مقیاس و بازه زمانی که ممکن است زنجیره تأمین کالای آنها در معرض اخلاص قرار بگیرد را تشخیص دهند. اغلب شرکتهای سریعاً بر تثبیت فوری زنجیره کالا متمرکز می‌شوند. آنها همچنین باید رزرو خطوط انتقال کالا و آمادگی آنها و همچنین آماده ساختن زنجیره‌های

تامین خود را در نظر بگیرند. به علاوه در زمانی که اخلاص در زنجیره تامین ایجاد می‌شود، شرکت‌ها باید از این منابع در راستای تولیدات مهم‌تر خود استفاده کنند.

✓ **حفظ ارتباط با مشتریان:** شرکت‌هایی که عرضه را بهتر رصد می‌کنند اغلب موفق می‌شوند، چراکه آنها در بخش اصلی مشتریان خود سرمایه‌گذاری و رفتار آنها را پیش‌بینی می‌کنند. برای نمونه در چین در حالی که تقاضای مصرف‌کنندگان پایین است، ارتباط از بین نرفته است و مردم به طور وسیعی به سوی خرید آنلاین برای تامین تمامی کالاها و خدمات حرکت کرده‌اند. این روند همچنین شامل اطمینان از کیفیت محصولاتی که به صورت آنلاین فروخته می‌شوند نیز می‌شود.

✓ **تمرین برنامه:** بسیاری از تیم‌های حرفه‌ای زمان خود را صرف فهم درست نیازهای لازم برای برنامه‌ریزی عرضه در شرایط اضطراری نمی‌کنند؛ مگر زمانی که گرفتار آن شده باشند. این جایی است که میزگردها و کارگاه‌ها می‌توانند نقش گرانبهایی داشته باشند. شرکت‌ها می‌توانند از مدل‌سازی‌هایی برای نشان دادن پروتکل فعال‌سازی در فازهای مختلف پاسخ اضطراری بهره بگیرند. باید اطمینان حاصل شود که نقش هر تیم مشخص و مجزا از دیگران است.

✓ **هدف‌گذاری:** کسب‌وکارها به همان اندازه‌ای قوی هستند که جوامع آنها قدرتمند باشد. شرکت‌ها باید تلاش کنند درک کنند چگونه از تلاش‌های پاسخ اضطراری برای نمونه با فراهم ساختن پول، تجهیزات یا تخصص حمایت کنند. برای مثال، چند شرکت در چین با تغییر نوع فعالیت خود به تولید ماسک و لباس مخصوص روی آورده‌اند.

شایان ذکر است که برخی اثرات اقتصاد جهانی بر اقتصاد ایران عبارتند از:

- کاهش شدید بهای نفت در بازار جهانی
- کاهش صادرات غیرنفتی به دلیل محدودیت‌های ناشی از گسترش بیماری کرونا
- کاهش نرخ رشد اقتصادی در اثر کاهش حجم دریافتی‌های ارزی
- فشار بیشتر بر منابع ارزی و احتمال افزایش کنترل بر بازار ارز
- کاهش شدید در درآمدهای ارزی-ریالی دولت و ایجاد کسری بودجه

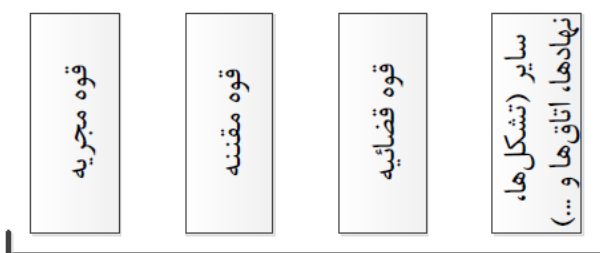
بخش دوم: حاکمیت الکترونیک

دنیای پر تلاطم پیش‌رو مملو از اتفاقات غیرقابل پیش‌بینی و رخداد‌های اجتناب‌ناپذیری است که خواسته و ناخواسته، نگرش، بینش، تفکر، فرهنگ، شیوه زندگی و... انسان‌ها را فارغ از مرز و بوم در تواتری نامعلوم دستخوش تغییرات بنیادی نموده است.

ماهیت تولید کالا و خدمات نیز در چنین جهانی متفاوت از تجربه گذشته در چرخه همان تغییر نسبت به قبل متفاوت خواهد بود. از همین رو تغییر پارادایم در شیوه تولید کالا، محصول و ارائه خدمت ضروری است. تداوم کسب و کارها (Business Continuity) در حین یا پس از به وقوع پیوستن حوادث، نیازمند مجموعه‌ای از فرآیندها و دستورالعمل‌هایی خواهد بود که توسط حاکمیت و کسب و کارها پیاده‌سازی می‌شود تا کسب و کارها بتوانند بعد یا در هنگام بروز حوادث به کار و روند فعالیت روزمره خود ادامه دهند. امروزه در پیاده‌سازی یک طرح تداوم کسب و کار یا BCP، در واقع به دنبال حفاظت از سرویس‌های حساس و حیاتی بعد از بروز حوادثی غیر قابل پیش‌بینی مانند، سیل، زلزله، توفان، آتش‌سوزی، حملات سایبری و... هستند تا این سرویس‌ها کسب و کارها را بلافاصله به مدار برگردانند.

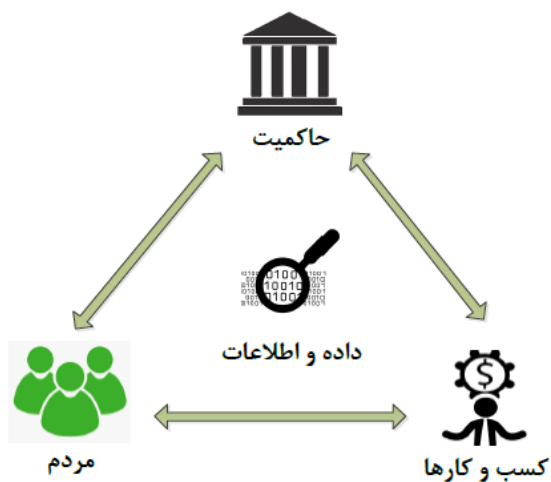
بهره‌گیری از ابزارهای نوین فناوری اطلاعات و ارتباطات ضمن فراهم نمودن پیش‌نیازهای لازم برای انجام کار از راه دور توسط سرمایه انسانی بخش دولتی و خصوصی (با هدف افزایش بهره‌وری و صرفه‌جویی)، اجبار مراجعه حضوری برای خرید محصول و یا دریافت خدمت را بسیار کاهش می‌دهد. فراهم نمودن زیرساخت و تجهیزات امن و با ثبات لازم به همراه امکان تبادل سرویس‌های برخط به عنوان نیازمندی مشترک در فرآیند خدمات دولت به دولت (G2b)، دولت به مردم (G2c) و دولت به کسب و کارها (G2b) یکی از عمده وظایف حاکمیت در حکمرانی‌های خوب است که در سنوات گذشته نیز به عنوان اولویت توسط نظام مدیریتی کشور در قوای سه‌گانه و بخش خصوصی برنامه‌ریزی و اجرا شده است، هرچند تلاش صورت‌گرفته منجر به کسب نتایج ملموس و واقعی برای مردم و کسب و کارها نشده است.

آنچه در ادامه خواهد آمد، در ابتدا بررسی مختصری از نقاط ضعف و قوت، تهدیدها و فرصت‌های وضع موجود (روش تحلیل راهبردی (SWOT)) در این حوزه است، سپس پیشنهادهایی که می‌تواند ضمن افزایش توان نظارتی حاکمیت، تسهیل‌گر محیط موانع کسب و کارها باشد، ارائه شده است.

مدل فضای
کسب و کارهای
فن آوری محور

نیازمندی‌های ذینفعان

- ۱- احراز هویت تایید شده توسط حاکمیت
- ۲- زیرساخت مناسب
- ۳- اینترنت با کیفیت و با ثبات
- ۴- خدمت رسانی برخط، معتبر و موثق

نقاط ضعف	نقاط قوت	
دسترسی محدود به منابع (مالی، نیروی متخصص، زیرساخت و ...)	دسترسی آسان به اینترنت	
انکای صرف به درآمدهای مالیاتی در نبود در آمد نفتی	موجود بودن زیرساخت تبادل اطلاعات ملی (ESB – GSB)	
مشکلات زیرساختی در بخش سخت افزاری، نرم افزاری و امنیتی	ارتقای نسبی فرهنگی در استفاده از فناوری	
هزینه بالا و سرعت پایین اینترنت	ارتقای نسبی در تعامل پذیری اطلاعات	
زیرساخت‌های بین دستگاهی ضعیف	جوان بودن جامعه	
تعامل پذیری پایین بین دستگاه‌های اجرایی	بالا بودن ضریب نفوذ شماره های همراه و اینترنت در جامعه	
غیر یا نیمه الکترونیکی بودن خدمات دستگاه‌ها		
<ul style="list-style-type: none"> ۱- شناسایی فرصت‌های شغلی و کسب و کارهای دارای مزیت بر اساس بوم، جغرافیا و اقلیم ۲- به کارگیری هدفمند نیروی کار ارزان (بعضا غیرمتخصص) در جهت بند ۱ ۳- شناسایی کالا و خدمات قابل دورکار منطقه بر اساس ظرفیت‌های داخلی ۴- استفاده از بازار مناسب منطقه جهت صادرات محصولات فن‌آوری محور جهت تنوع بخشی به درآمدها ۵- آموزش نیروی کار متخصص 	<ul style="list-style-type: none"> ۱- توسعه انجام مشاغل فن‌آوری محور بدون نیاز به سطح سواد بالا در عرصه داخلی و بین‌المللی ۲- استفاده از متخصصین داخلی و خارجی برای توسعه هر چه سریعتر کسب و کارهای فن‌آورانه و دورکار ۳- توسعه چرخه کارآفرینی شهری (مشاغل خانگی، بازارهای بومی و منطقه‌ای و ...) 	فرصتها
		دسترسی مناسب به بازارهای منطقه‌ای و جهانی
		نیروی کار ارزان
		تهدیدها
		وجود تحریم
		متکی بودن به درآمدهای نفتی
		مشکلات در مسیر صادرات
<ul style="list-style-type: none"> ۱- تعریف نمودن مداخل جدید برای تامین بودجه (غیر نفتی و غیر مالیاتی) ۲- تقویت هر چه سریعتر زیرساخت‌های ارتباطی بین دستگاهی ۳- افزایش بلوغ تعامل پذیری بین دستگاهی با ابزارهای متفاوت ۴- تسهیل فرآیند صادرات (به ویژه در حوزه بین دستگاهی) 	<ul style="list-style-type: none"> ۱- استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی جهت تبادلات مالی بین‌المللی در شرایط تحریم (رمز ارزها) ۲- گسترش بستر توسعه کسب و کارهای الکترونیکی با هدف کسب درآمد رو به رشد غیرنفتی ۳- ساماندهی و به کارگیری ظرفیت جوانان در مسیر فعالیت‌های نوآورانه و دانش‌بنیان ۴- استفاده از بستر بین‌المللی اینترنت جهت فروش خدمات به خارج از کشور بدون آسیب دیدن از تحریم 	

بخش سوم: تغییر پارادایم کسب و کارها

کرونا اتفاقی منفی برای اقتصاد کشورهاست. اثرات این بیماری در سطح بنگاه‌ها و با دیدگاه کسب و کاری بیش از آنکه در دوره بروز این بیماری حائز اهمیت باشد در دوران پسا کرونا تاثیرگذار خواهد بود. این اثرات که از تغییرات رفتاری چشمگیر مصرف کنندگان نشات می‌گیرد، صاحبان کسب و کارها را ملزم به تغییر استراتژی آنها در طول زنجیره ارزش از طراحی و تامین تا تولید و بازاریابی و فروش خواهد نمود. چراکه شرایط ماندگاری یک کسب و کار در بازار مطمئناً پس از این دوران تغییر خواهد کرد. شایان توجه است که در سال ۲۰۰۳ در زمان بروز سارس، صنایعی که بیشترین تأثیرپذیری را داشتند، شرکت‌های صنعتی مبتنی بر تولیدات کارخانه‌ای، شرکت‌های دولتی، شرکت‌های خارجی و خصوصی بودند. مشکل اصلی پیش آمده برای آنها، کمبود نیروی کار، تقاضای صادرات معطل شده و آسیب جدی به سود آن شرکت‌ها بود. با توجه به اینکه مطمئناً بیماری‌های همه‌گیر و این چنین بحران‌هایی در سال‌های آتی نیز وجود خواهد داشت، بررسی این آثار نشان دهنده است که شرکت‌ها باید با تغییر ماهیت و استراتژی به سمتی حرکت نمایند که بحران‌های این چنینی تأثیر کمتری بر آنها داشته باشد. مثلاً پس از بحران مالی در سال ۲۰۰۸، چین انتقال از صنعتی شدن به خدمات صنعتی را آغاز نمود. این کشور با آموختن از تجربه اقتصادهای پیشرفته مانند ایالات متحده آمریکا، ژاپن و کره جنوبی برای جلوگیری از دام درآمد متوسط، تعدیلات صنعتی جدیدی انجام داد. در سال ۲۰۱۴ چین در پی شتابی که در تحولات خود یافته بود، پروژه‌های "کارآفرینی و نوآوری انبوه" را آغاز نمود. هرچند شرایط اخیر از بیشتر جوانب چون گستردگی و جو روانی تقریباً بی سابقه است لیکن بررسی شرایط نزدیک در سایر کشورها نیز بیانگر این امر می‌باشد. در این ارتباط و با بروز بیماری سارس در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۳ در چین و با توجه به تعطیلی بسیاری از بازارهای فیزیکی، نقطه عطفی در فعالیت استارت آپ "Alibaba" زیرمجموعه شرکت "South China Morning Post" ایجاد نمود و به یکی از بزرگترین بسترهای تجارت الکترونیک دنیا تبدیل شد. البته "Alibaba" تنها غول الکترونیکی نیست که در پی بحران سارس ظهور کرد، JD.com که بعدها JD Multimedia نامیده شد، عامل فروش آفلاین سی دی در پکن بود که با بروز سارس و رد نمودن مشتریان حضوری، بنیانگذار خود ریچار لیو کواندوونگ^۱ را مجبور به بهره‌گیری از کسب و کار آنلاین نمود که در حال حاضر پس از "Alibaba" بزرگترین فروش آنلاین در چین را دارا می‌باشد.

آنچه در این راستا حائز اهمیت است نقش علم و فناوری در مسیر تغییر استراتژی کسب و کارهای موجود و حتی ایجاد کسب و کارهای جدید خواهد بود. از اینرو بررسی وضعیت کشور در حوزه علم و دانش و اتصال این حلقه به صنعت به منظور ارزش آفرینی بیشتر می‌بایست مورد توجه قرار گیرد.

آگاهی از اثرات این بیماری بر کسب و کارها پس از این دوران و برنامه‌ریزی و تدوین استراتژی‌های مناسب در دو سطح دولت و بخش خصوصی ضمن کاهش آثار نامطلوب بوجود آمده قادر است تهدیدها را به فرصت تبدیل نموده

^۱ Richard Liu Qiangdong

و با توجه به ظرفیت‌های مناسب کشور در زمینه دانش و علم، کشور را در تحقق اهداف سند چشم‌انداز در منطقه یاری نماید.

تجارب جهانی در اپیدمی‌های اخیر

بیماری سارس^۲ از نوامبر ۲۰۰۲ تا جولای ۲۰۰۳: شیوع این بیماری در جنوب جمهوری خلق چین باعث بروز ۸۱۰۹۸ مورد احتمالی شد و در پایان مرگ ۷۷۴ تن در ۱۷ کشور گزارش شد. بیشتر موارد این بیماری در چین و هنگ کنگ گزارش شد. زمانی که بحران سارس پیش آمد، اقتصاد چین در حال رشد بود و ارقام مسافران خارجی و تجارت در مسیر رشد سریعی قرار داشتند. با وجود این، چین ششمین اقتصاد بزرگ جهان بود و این در حالی است که امروز چین از نظر GDP دومین اقتصاد بزرگ دنیا و از نظر تجارت جهانی بزرگ‌ترین اقتصاد دنیاست. در سال ۲۰۰۲ چین تنها میزبان حدود هفت میلیون سفر بوده در حالی که در حال حاضر تعداد سفرهای بین‌المللی سالانه حدود ۱۵۰ میلیون سفر تخمین زده می‌شود و بر اساس آمار سازمان ملل متحد، در حال حاضر هفت فرودگاه از ۱۰ فرودگاه بزرگ دنیا در چین قرار دارد. در زمان شیوع سارس، اکثر کارخانه‌ها و مدارس چینی به فعالیت خود ادامه دادند و مشارکت چین در اقتصاد جهانی نصف سهم امروزش بود.

شیوع ویروس آنفلوانزای خوک^۳ در سال ۲۰۰۹: این بیماری از مکزیک آغاز شد و تا پایان سال ۲۰۱۰ ادامه یافت. نتیجه یک تحقیق دانشمندان که در سال ۲۰۱۱ منتشر شد نشان می‌دهد که بین ۱۱ تا ۲۱ درصد جمعیت جهان به این ویروس مبتلا شدند. کارشناسان سازمان جهانی بهداشت بر این باور هستند که حدود ۲۸۴ هزار و ۵۰۰ نفر از مبتلایان در سطح جهان جان خود را از دست دادند.

بیماری مرس در عربستان در سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۱): ویروس کرونا باعث بروز یک بیماری شبیه سارس در عربستان شد که برخلاف سارس نه تنها دستگاه تنفس بلکه ارگان‌های حیاتی دیگر بدن مثل کلیه و کبد را نیز درگیر می‌کرد به همین دلیل مرگ و میر آن بیشتر و حدود ۳۶ درصد بوده و لذا نام بیماری را مرس (سندرم تنفسی کشنده خاورمیانه) گذاشتند. کانون اصلی این بیماری شش کشور عربستان سعودی، امارات متحده عربی، قطر، عمان، یمن و کویت بوده است.

ویروس مرگبار ابولا در آفریقا: این ویروس نخستین بار در سال ۱۹۷۶ در آفریقای مرکزی مشاهده شد. ابولا از اواخر سال ۲۰۱۳ در جنوب گینه ظاهر شد، بعد به سرعت در غرب آفریقا شیوع پیدا کرد و به مرگ ۱۱ هزار نفر انجامید. در سال ۲۰۱۴ نیز با انتشار مجدد این ویروس که از گینه شروع شد و به کشورهای همسایه سیرالئون و لیبیا گسترش یافت حدود ۴۰۰ نفر جان خود را از دست داده‌اند. این بزرگترین مورد شیوع ابولا از نظر موارد ابتلا، آمار مرگ و پراکندگی جغرافیایی به حساب می‌آید.

^۲ Severe acute respiratory syndrome (SARS)

ویروس زیکا در برزیل: این ویروس در ماه مه ۲۰۱۵ به برزیل راه یافت. در برزیل در سال ۲۰۱۵ بیش از ۸۴۰۰۰ مورد ابتلا به این ویروس و در سال ۲۰۱۶ بیش از ۲۱۰۰ مورد میکروسفالی ثبت شد. به دلیل شیوع آن که در سال ۲۰۱۵ در برزیل آغاز شد، سازمان جهانی بهداشت در فوریه ۲۰۱۶ آن را یک وضعیت اضطراری بهداشت عمومی در عرصه بین‌المللی اعلام کرد. تاکنون ۹ کشور در آمریکای مرکزی و جنوبی موارد ابتلا به این ویروس را گزارش کرده‌اند.

سال گذشته سازمان بهداشت جهانی در گزارشی اعلام کرد از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹، هزار و ۴۸۳ مورد بیماری همه‌گیر در ۱۷۲ کشور جهان رخ داده است که پرهزینه‌ترین آن‌ها در تاریخ معاصر، افت بهره‌وری ۴۰ میلیارددلاری ناشی از بیماری سارس در سال ۲۰۰۳ و ضرر ۵۵ میلیارددلاری آنفلوآنزای خوکی در سال ۲۰۰۹ بوده که هر دو آن‌ها از چین آغاز شده بودند. سازمان بهداشت جهانی همچنین اعلام کرده که شیوع ابولا در غرب آفریقا در حفاصل سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۵ بیش از ۵۳ میلیارد دلار به اقتصاد و جامعه خسارت زده است.

آنچه در این بررسی قابل توجه است:

بررسی گسترده‌تری، مدت زمان شیوع و منطقه اصلی بروز بیماری‌های همه‌گیر جهانی نشان دهنده آن است که ظهور گسترده‌تر این بیماری‌ها در کشورهای با جمعیت بالاتر و در اقتصادهای در حال ظهور می‌تواند سبب تغییر ماهیت و استراتژی واحدهای اقتصادی آن جوامع گردد و در بلندمدت به مقاومت بیشتر و شکنندگی کمتر واحدهای اقتصادی آن جامعه در مقابل این بحران‌ها کمک نماید.

نمونه تجربی تغییر پارادایم پس از بروز بیماری‌های واگیردار:

بروز بیماری سارس در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۳ با توجه به تعطیلی بسیاری از بازارهای فیزیکی، نقطه عطفی در فعالیت استارت‌آپ "Alibaba" زیرمجموعه شرکت "South China Morning Post" بوده است. شرکت با برنامه ریزی و راه اندازی "Taobao"، یک سایت خرید مستقیم برای مشتری، این امکان را برای کارمندان خود فراهم آورد که کار خود را به منزل برده و حتی اعضای خانواده نیز از راه پا سخ به تماس‌های مشتریان، در ارائه خدمت از راه دور سهیم شوند. "Taobao" به خوبی از "Alibaba" پشتیبانی نمود بطوریکه موفق به کنار زدن رقبایی نظیر "e-Bay-backed" شده و سرانجام به یکی از بزرگترین بسترهای تجارت الکترونیک دنیا تبدیل شد.

البته "Alibaba" تنها غول الکترونیکی نیست که در پی بحران سارس ظهور کرد، JD.com که بعدها JD Multimedia نامیده شد، عامل فروش آفلاین سی دی در پکن بود که با بروز سارس و رد نمودن مشتریان حضوری، بنیانگذار خود ریچار ليو کواندونگ^۳ را مجبور به بهره‌گیری از کسب و کار آنلاین نمود.

^۲ Richard Liu Qiangdong

در ابتدا جذب مشتری آنلاین سخت بود اما پس از اینکه یک مدیر انجمن آنلاین سی دی آنها را تأیید کرد، فروش آنلاین آنها آنقدر زیاد که در سال ۲۰۰۴ لیو فروشگاه فیزیکی را تعطیل و بر سایت فروش اینترنتی متمرکز شد که در نهایت بعد از "Taobao" بزرگترین فروش آنلاین در چین را تصاحب نمود.

هر دو در Alibaba و JD.com ابتدا از سوی رقبای بزرگ خود همچون eBay نادیده گرفته می‌شدند، اما در سال‌های بعد با هدف قرار دادن مخاطبان داخلی در صدر جدول قرار گرفتند. Alibaba، Taobao را به عنوان بازار محلی خود ایجاد و از آن بهره برداری نمود، در حالیکه JD.com از طریق ارائه خدمت تحویل سریع به کمک زیرساخت‌های لجستیکی که خود ایجاد نموده بود، رشد کرد.

به نظر می‌رسد در شیوع ویروس کرونا نیز تاریخ دوباره تکرار خواهد شد و شرکت‌های با تکنولوژی بالا به کمک کارمندان خود در دورکاری، بتوانند جهش بلندی در فرصت پیش آمده برای گسترش و توسعه خود ایجاد نمایند. مطمئناً بعد از پایان این اپیدمی، بیشتر شرکت‌ها، حتی شرکت‌ها در صنایع سنگین که تمایلی به آنلاین شدن نداشتند، نیز دیجیتالی شدن را مد نظر قرار خواهند داد.

زنجیره ارزش

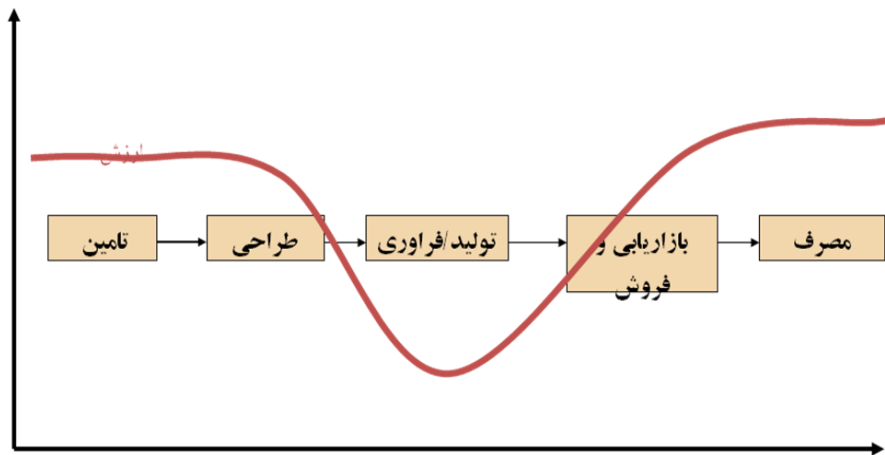
- زنجیره ارزش مجموعه‌ای از عملیات‌هایی است که در یک صنعت به صورت زنجیرگونه انجام می‌پذیرد تا به خلق ارزش منجر شود. در واقع محصولات از میان حلقه‌های این زنجیره عبور می‌کنند و در هر حلقه ارزشی به محصول نهایی افزوده می‌گردد. از اینرو یافتن حلقه‌ای که دارای ظرفیت ارزش‌زایی اقتصادی بالاتری باشد بسیار حائز اهمیت است.

- نظریه منحنی لبخند در واقع بیانگر میزان ارزش‌زایی حلقه‌ها در یک زنجیره ارزش است که به صورت یک لبخند تشبیه شده است. به عبارت دیگر مطابق نمودار زیر بخش اعظم ارزش در یک زنجیره در سمت چپ (تامین و طراحی) و سمت راست (بازاریابی و فروش، مصرف و بازیافت) که فعالیت‌های خدماتی تلقی می‌گردد، ایجاد شده و بخش کمی از ارزش اقتصادی در یک صنعت و یک زنجیره در قسمت تولید و فرآوری ایجاد می‌شود.

- به عنوان مثال در صنعت نساجی، ۳۰-۲۵ درصد در سمت چپ، ۶۰-۵۵ درصد در سمت راست و تنها ۱۵-۱۰ درصد در بخش تولید است. به عبارت دیگر می‌توان اذعان نمود که ۸۵ درصد ارزش در جهان در زنجیره‌های بخش‌های خدماتی که مکمل تولید هستند، ایجاد می‌شود.

نمودار ۲. منحنی لبخند و زنجیره ارزش

نقش علم و فناوری در کسب و کارها

از آنجاییکه تغییر استراتژی مورد نظر در این تحقیق مبتنی بر دانش و فناوری می باشد ضروری است تا نگاهی کوتاه به نقش علم و فناوری در کسب و کارها پرداخته شود. در این راستا و با توجه به بررسی های انجام شده، مقاوم ترین اقتصادها در جهان مربوط به اقتصادهای دانش محور است و در این میان کسب و کارهای کوچک دانش بنیان موتور محرک و توسعه این اقتصادها هستند که با توجه به شرایط بد اقتصاد کنونی کشور باید توجه ویژه ای به رشد و توسعه این کسب و کارها از سوی مسئولین گردد.

دانش و نوآوری اساسی ترین عامل پیشرفت در عرصه های صنعتی و اقتصادی محسوب می گردد. اقتصاد یک کشور وقتی شکوفا می شود که بستر لازم برای نوآوری و حضور در بازارهای رقابتی جهانی فراهم شود. حرکت به سوی نوآوری و ایجاد تغییر در ترکیب محصولات و خدمات در قلمرو فعالیت های یک کسب و کار دانش بنیان قرار دارد. از این رو کسب و کارهای دانش بنیان نقش مهمی در اثربخشی تولید، تبلور دانش در محصولات و خدمات جدید، ارتقاء سطح اقتصاد و رفاه، تولید ثروت و ارزش افزوده در یک جامعه ایفا می کنند. این کسب و کارها بیشتر از سایر بنگاه های اقتصادی خود را با تغییر و تحولات نوظهور در محیط کسب و کار همگام نموده و برای بقاء در محیط های رقابتی تلاش می کنند.

کسب و کارهای دانش بنیان نقش کلیدی در ایجاد و توسعه اقتصاد دانش محور دارند. در کسب و کارهای دانش بنیان، رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال، متناسب با ظرفیت نوآوری تحقق می یابد. بدین معنی که دستاوردهای تحقیق و توسعه به طور پیوسته از طریق سرمایه گذاری به محصول، فرایند و یا سیستم های نوین تبدیل می گردد و دسترسی به ظرفیت های سرمایه گذاری برای کارآفرینان و پژوهشگران افزایش یافته، و این عامل مهمی در ایجاد نوآوری و بهره برداری از توان فناوری در اقتصاد ملی است.

اقتصاد یک کشور وقتی شکوفا می‌شود که بستر لازم برای نوآوری و حضور در بازارهای رقابتی جهانی فراهم شود. حرکت به سوی نوآوری و ایجاد تغییر در ترکیب محصولات و خدمات در قلمرو فعالیت‌های یک کسب و کار دانش بنیان قرار دارد. این کسب و کارها در تبیین و مدل‌سازی فرایندهای تولید، تحقیق و توسعه، غنی‌سازی علمی و فنی، آموزش، پرورش و توسعه انسانی، انتقال دانش و نشر و اشاعه نوآوری در کشور نقش مهمی ایفاء می‌کنند. در کسب‌وکارهای دانش بنیان، رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال، متناسب با ظرفیت نوآوری تحقق می‌یابد. بدین معنی که دستاوردهای تحقیق و توسعه به طور پیوسته از طریق سرمایه‌گذاری به محصول، فرایند و یا سیستم‌های نوین تبدیل می‌گردد و دسترسی به ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری برای کارآفرینان و پژوهشگران افزایش یافته، و این عامل مهمی در ایجاد نوآوری و بهره‌برداری از توان فناوری در اقتصاد ملی است.

نوآوری‌ها و پیشرفت‌های صنعتی طی دهه‌های اخیر در سطح جهان حاصل فعالیت‌های نوآورانه کسب و کارهای کوچک نوآور و دانش محور بوده است. علاوه بر این، محققین اشتغال در بنگاه‌های کوچک بویژه شرکت‌های فناور را در دوران رکود و التهاب اقتصادی، پایدارتر از اشتغالی می‌دانند که توسط بنگاه‌های بزرگ ایجاد شده است. امروزه در اکثر کشورهای جهان صنایع کوچک و متوسط، از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، تولید صنعتی و ارائه خدمات در حال نقش آفرینی هستند. شرکت‌های کوچک بیش از ۹۰ درصد اقتصاد بسیاری از کشورها را شامل می‌شوند. این شرکت‌های کوچک با صادرات قابل توجه خود نقش موثری را در توسعه اقتصادی کشورشان ایفاء می‌کنند. در ایران نیز بنگاه‌های صنعتی کوچک ۹۶ درصد کل صنعت کشور را شامل می‌شوند. ویژگی‌های کسب و کارهای دانش بنیان ایده‌های نو (ایده محوری)، قابلیت تجاری بودن ایده و رقابت پذیر بودن از ویژگی‌های اساسی کسب و کارهای دانش بنیان می‌باشد.

فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و نقاط ضعف

۱. فرصت‌ها

- وجود دانش انباشته برای آموزش در مؤسسات آموزشی و پژوهشی
- قابلیت تکمیل زنجیره ارزش در کشور
- ظرفیت بالای بخش خدمات از اقتصاد کشور
- توسعه محصولات دانش‌بنیان با ارزش افزوده بالا
- استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- ایجاد تقاضا برای کالاهای با فناوری بالا در بازارهای داخلی و خارجی
- افزایش تقاضا برای کالاهای با بسته بندی مناسب و استریل و بدون آلودگی
- افزایش تقاضا برای کالاهای پزشکی (دارویی) و بهداشتی جدید
- منابع مالی بین المللی پیش بینی نشده (در صورت تحقق)
- ارتقاء سطح پذیرش فرهنگ فضای مجازی توسط عامه مردم در انجام امور روزمره

- ضریب نفوذ بالای اینترنت
- وجود به بازارهای صادراتی مناسب در منطقه و کشورهای همسایه
- وضعیت مناسب کشور در شاخص‌های بین‌المللی تولید علم و دانش
- وجود نیروی کار ارزان در کشور
- وجود شرکت‌های دانش بنیان و وجود بسترهای قانونی مناسب برای نهایت استفاده از آنها
- وجود منابع انرژی ارزان قیمت در کشور

۲. تهدیدها

- افزایش عدم توازن منطقه‌ای به سبب کاهش بنیه مالی کسب و کارهای آسیب دیده از کرونا به ویژه در مناطق محروم و مرزی کشور
- عدم وجود تجربه مناسب و سیستم‌های مدیریتی نوین در زنجیره تامین و ارزش کشور
- کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی
- ریسک بالای تامین سرمایه در گردش و تعویق دریافت مطالبات بنگاه‌ها توسط سیستم بانکی
- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار
- غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
- وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
- ضعف زیرساخت‌های فناوری و ارتباطات
- ضعف علمی دادگاه‌ها و قضات در رسیدگی به شکایات در زمینه مسائل دانش محور و محصولات با فناوری بالا
- دخالت‌های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
- کمبود نیروی کار متخصص و ماهر
- فرایندهای غیرشفاف اداری برای اخذ مجوزهای کسب‌وکار در زمینه دانش محور و محصولات با فناوری بالا
- عدم تصویر روشنی از وضعیت اقتصاد بعد از پایان شیوع این ویروس
- عدم ارتباط مناسب پایگاه‌های اطلاعاتی اقتصادی-مالی کشور

۳. نقاط قوت

- انباشت سرمایه انسانی
- انعطاف پذیری در تغییر خدمات دهی
- زیر ساخت موجود
- وجود سرمایه‌های ثابت شکل گرفته در بنگاه‌ها

- مقاوم شدن بنگاه ها در مقابل تحریم های چندین ساله
- شناخت بازارهای هر حوزه در بنگاه ها

۴. نقاط ضعف

- عدم شفافیت در سازوکار نظارتی و تخصیص حمایت های دولتی و بانکی
- ضعف اطلاعات فعالان بخش خصوصی به ویژه در مناطق محروم
- توسعه نیافتگی ارتباطات افقی و عمودی همکاری بین بنگاهی و زیرساخت های الکترونیکی مرتبط
- تنزل توان مالی کسب و کارها در تامین نیاز به مواد اولیه و کالاهای واسطه ای و سرمایه ای مورد نیاز وارداتی
- نداشتن برنامه و استراتژی بلند مدت برای بنگاه ها به علت نداشتن دانش تخصصی و به روز
- وجود تجهیزات مستعمل و بدون فناوری
- مدیریت ضعیف
- کمبود منابع مالی برای تغییر سطح تکنولوژی
- عدم آگاهی از درجه اهمیت

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	فرصت‌ها (O)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ عدم شفافیت در سازوکار نظارتی و تخصیص حمایت های دولتی و بانکی ✓ ضعف اطلاعات فعالان بخش خصوصی به ویژه در مناطق محروم ✓ توسعه نیافتگی ارتباطات افقی و عمودی همکاری بین بنگاه‌های و زیرساخت‌های الکترونیکی مرتبط ✓ تنزل توان مالی کسب و کارها در تامین نیاز به مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای و سرمایه ای مورد نیاز وارداتی ✓ ندا شتن برنامه و استراتژی بلند مدت برای بنگاه‌ها به علت نداشتن دانش تخصصی و به روز ✓ وجود تجهیزات مستعمل و بدون فناوری ✓ مدیریت ضعیف ✓ کمبود منابع مالی برای تغییر سطح تکنولوژی ✓ عدم آگاهی از درجه اهمیت 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ انباشت سرمایه انسانی ✓ انعطاف پذیری در تغییر خدمات دهی ✓ زیر ساخت موجود ✓ وجود سرمایه های ثابت شکل گرفته در بنگاه‌ها ✓ مقاوم شدن بنگاه‌ها در مقابل تحریم های چندین ساله ✓ شناخت بازارهای هر حوزه در بنگاه‌ها 	<p style="text-align: center;">فرصت‌ها (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ وجود دانش انباشته برای آموزش در مؤسسات آموزشی و پژوهشی ✓ قابلیت تکمیل زنجیره ارزش ✓ ظرفیت بالای بخش خدمات از اقتصاد کشور ✓ توسعه محصولات دانش بنیان با ارزش افزوده بالا ✓ استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول ✓ ایجاد تقاضا برای کالاهای با فناوری بالا در بازارهای داخلی و خارجی ✓ افزایش تقاضا برای کالاهای با بسته بندی مناسب و استریل و بدون آلودگی ✓ افزایش تقاضا برای کالاهای پزشکی (دارویی) و بهداشتی جدید ✓ منابع مالی بین المللی پیش بینی نشده (در صورت تحقق) ✓ ارتقاء سطح پذیرش فرهنگ فضای مجازی توسط عامه مردم در انجام امور روزمره ✓ ضریب نفوذ بالای اینترنت ✓ وجود به بازارهای صادراتی مناسب در منطقه و کشورهای همسایه ✓ وضعیت مناسب کشور در شاخص‌های بین المللی تولید علم و دانش ✓ وجود نیروی کار ارزان در کشور
<ul style="list-style-type: none"> ۶- تقویت سیستم های مدیریتی نوین زنجیره تامین و ارزش با استفاده از تجربیات سایر کشورها ۷- اتخاذ سیاستهای تحریک و کمک به برندسازی و بازاریابی محصولات تولیدی بویژه در شرایط کنونی که داشتن برند و شناخته شدن و تایید سلامت محصول عاملی در اعتماد مشتریان و افزایش فروش است. ۸- تخصیص بهینه در توزیع منابع مالی بین المللی تخصیص یافته جهانی به کسب و کارهای دارای استراتژی تغییر پارادایم با رویکرد مقابله با بحران‌هایی نظیر کرونا ۹- استفاده از ظرفیت علمی مؤسسات دانشگاهی و پژوهشی در جهت آموزش روش‌های نوین تبلیغاتی به کسب و کارها ۱۰- استفاده از ظرفیت علمی مؤسسات دانشگاهی و پژوهشی در جهت آموزش صحیح و اصولی برندسازی 	<ul style="list-style-type: none"> ۱- استفاده توأمان از ظرفیت سرمایه انسانی و دانش فرهیختگان برای ارتقای نوآوری و آموزش کسب و کارها به ویژه کسب و کارهای مجازی ۲- اهتمام جدی به توسعه و بهره گیری تجاری از زیرساخت‌های الکترونیکی ۳- تغییر خدمات دهی بنگاه‌ها با توجه به تقاضاهای جدید ایجاد شده توسط مشتریان به منظور گسترش خرید و فروش های اینترنتی ۴- تغییر تکنولوژی تولید محصولات به سمت تولید کالاهای با فناوری بالا ۵- ایجاد بسترهای لازم برای ایجاد کسب و کارهای مرتبط با حوزه بهداشت و درمان ۶- تغییر تکنولوژی بسته بندی کالاها با رویکرد بهداشتی و ... 	

		<p>✓ وجود شرکت های دانش بنیان و وجود بسترهای قانونی مناسب برای نهایت استفاده از آنها</p> <p>✓ وجود منابع انرژی ارزان قیمت در کشور</p>
<p>۵- تقویت سیستم های مدیریتی نوین زنجیره تامین و ارزش با استفاده از تجربیات سایر کشورها</p> <p>۶- ارتقای تعاملات منطقه ای و جهانی با هدف توسعه زیرساخت های تجاری و مالی و جذب سرمایه گذاری</p> <p>۷- هماهنگی مراکز تصمیم گیری در ارتقای تعاملات و انجام حمایت های هدفمند و منسجم و تخصیص بهینه منابع</p> <p>۸- حذف قوانین و مقررات زائد و اصلاح فرآیندها و رویه ها با استفاده از ظرفیت هیات مقررات زدایی</p> <p>۹- ارتباط مناسب پایگاه های اطلاعاتی اقتصادی-مالی در جهت کاهش فساد با توجه به کمبود منابع</p>	<p>۱- اتخاذ سیاستهای حمایتی اقتصادی متناسب با شرایط جدید در زمینه های بانکی، مالیاتی، بیمه ای از کسب و کارهای کوچک و متوسط متضرر از شیوع کرونا با عزم ملی</p> <p>۲- حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کرونا به ویژه در مناطق محروم و مرزی کشور با توسعه آموزش و حرکت به سمت کسب و کارهای مجازی</p> <p>۳- حرکت به سمت شفافیت و رقابت پذیری در اقتصاد و حمایت از تولیدکنندگان و کسب و کارها در مقابل با رانت و فساد</p> <p>۴- استفاده از ظرفیت سرمایه های موجود در فضای کسب و کار کشور شامل سرمایه های انسانی و سرمایه های ثابت به منظور افزایش انگیزه سرمایه گذاری در بخش های تولیدی</p>	<p>تهدیدها (T)</p> <p>✓ افزایش عدم توازن منطقه ای به سبب کاهش بنیه مالی کسب و کارهای آسیب دیده از کرونا به ویژه در مناطق محروم و مرزی کشور</p> <p>✓ عدم وجود تجربه مناسب و سیستم های مدیریتی نوین در زنجیره تامین و ارزش کشور</p> <p>✓ کاهش انگیزه سرمایه گذاری در بخش های تولیدی</p> <p>✓ ریسک بالای تامین سرمایه در گردش و تعویق در یافت مطالبات بدگاه ها توسط سیستم بانکی</p> <p>✓ بی ثباتی سیاستها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار</p> <p>✓ غیر قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات</p> <p>✓ وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار</p> <p>✓ ضعف زیرساخت های فناوری و ارتباطات</p> <p>✓ ضعف علمی دادگاه ها و قضات در رسیدگی به شکایات در زمینه مسائل دانش محور و محصولات با فناوری بالا</p> <p>✓ دخالت های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار</p> <p>✓ کمبود نیروی کار متخصص و ماهر</p> <p>✓ فرایند های غیرشفاف اداری برای اخذ مجوزهای کسب و کار در زمینه دانش محور و محصولات با فناوری بالا</p> <p>✓ عدم تصویر روشنی از وضعیت اقتصاد بعد از پایان شیوع این ویروس</p> <p>✓ عدم ارتباط مناسب پایگاه های اطلاعاتی اقتصادی-مالی کشور</p>

بخش چهارم: مقررات زدایی

بحث حذف و اصلاح قوانین و مقررات زائد و مخل کسب و کار و تدوین گزینه‌های کارا تر از جمله اموری است که در راستای بهبود محیط کسب و کار کشور در شرایط پسا کرونا بیش از پیش به چشم می‌خورد. از این رو ضروریست تا نیروهای اثرگذار این حوزه که در قالب تیم تصحیح مقررات فعالیت دارند و بازیگران آن را مجلس، هیأت دولت، شوراهای عالی و سران سه قوه شکل می‌دهند، مصمم‌تر از گذشته در راستای بهبود فضای کسب و کار کشور گام بردارند.

در ادامه سعی شده ابتدا به بررسی مختصری از نقاط ضعف، قوت، تهدیدها و فرصت‌های وضع موجود در حوزه تصحیح قوانین و مقررات از طریق روش تحلیل راهبردی (SWOT^۴) پرداخته و سپس راهبردهای سیاستی در این باب ارائه شود.

---

^۴ Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ ضمانت اجرایی قانونی پایین برای مصوبات هیأت ✓ وجود ساختار تشکیلات ناکافی در هیأت مقررات زدایی 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ساختار و تشکیلات دبیرخانه هیأت مقررات زدایی ✓ تجربه سنوات هیأت مقررات زدایی ✓ پایداری طولانی مدت اثر تصمیمات و مصوبات هیأت ناشی از شرایط حادث شده 	
<p>(۱) افزایش ضریب نفوذ و ایجاد ضمانت اجرایی برای مصوبات هیأت</p> <p>(۲) تعامل مؤثر و کارای نمایندگان قوه مجریه، بخش خصوصی و دستگاه‌های حاکمیتی در راستای بهبود هر چه بیشتر عملکرد هیأت و پیاده‌سازی مصوبات آن</p> <p>(۳) حرکت به سمت کاهش هر چه بیشتر هزینه‌های متابعت از مقررات</p> <p>(۴) شناسایی و حذف قوانین و مقررات مخل و مزاحم فعالیت‌های اقتصادی بر حسب میزان زیان وارده آن‌ها</p>	<p>(۱) تقویت عزم حاکمیت و تمامی ارکان کشور برای بهبود شرایط کسب و کار</p> <p>(۲) استفاده حداکثری از ظرفیت‌ها و اختیارات قانونی هیأت</p> <p>(۳) تعامل مستمر و هدفمند هیأت با بخش غیردولتی</p> <p>(۴) بهینه‌سازی نحوه ارائه خدمات صدور مجوزهای کشور</p> <p>(۵) رعایت اصل تمرکززدایی در تصمیم‌گیری و اجرا به منظور ایجاد وحدت رویه</p> <p>(۶) تداوم تدابیر اتخاذ شده توسط دستگاه‌ها در خصوص کاهش بروکراسی اداری، کاهش تعدد فرآیندها و کوتاه کردن زمان اجرا و تعمیم آن به شرایط پسا کرونا</p> <p>(۷) تداوم تدابیر اتخاذ شده در خصوص بحث حذف مجوزها و کنترل‌های نظارتی که حذف آن‌ها بار منفی برای محیط کسب و کار به همراه ندارد.</p>	<p style="text-align: center;">فرصت‌ها (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ حمایت مجلس، هیأت دولت، شوراهای عالی و سران سه قوه از تصمیمات اتخاذ شده از سوی هیأت مقررات زدایی ✓ حضور نمایندگان قوه مجریه، بخش خصوصی و دستگاه‌های حاکمیتی در هیأت مقررات زدایی ✓ تبعیت نسبی جایگاه اثرگذاری هیأت در محیط کسب و کار برای جامعه ✓ تمایل دستگاه‌ها و مردم به کاهش بروکراسی اداری در شرایط حادث شده و کاهش تعدد فرآیندها و کوتاه نمودن زمان اجرا ✓ محرز شدن عدم زیان تعلیق موقت صدور برخی از مجوزها و حذف موقت برخی از کنترل‌های نظارتی ناشی از شرایط حاضر
<p>(۱) حذف و یا اصلاح قوانین و مقررات زائد موجود و تدوین قوانین و مقررات کارا تر در راستای تسهیل شرایط و نحوه صدور مجوزها</p> <p>(۲) شناسایی و حذف پیچیدگی‌های غیرضروری در مقررات</p> <p>(۳) تلاش برای الزام کلیه مراجع صدور مجوز به تمکین از مصوبات هیأت</p>	<p>(۱) ترغیب دستگاه‌ها به اولویت دهی منافع ملی بر منافع دستگاهی</p> <p>(۲) شناسایی منافع مشترک بین دستگاه‌ها با تکیه بر تجربه سنوات هیأت</p> <p>(۳) آگاه‌سازی دستگاه‌ها از بازگشت نهایی منافع حاصل از اجرای مصوبات هیأت در سطح ملی و دستگاهی</p>	<p style="text-align: center;">تهدیدها (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ تضاد منافع دستگاه‌ها ✓ عدم تمکین دستگاه‌ها از مصوبات هیأت ✓ زمان‌بر بودن تصمیم‌گیری مصوبات هیأت در سطح مصوبه هیأت وزیران، شورای عالی و مجلس شورای اسلامی

	<p>۴) الزام دستگاه‌ها به رعایت قواعد کنترل‌کننده‌ی مقررات‌زایی مانند قواعد یک به یک و یک به دو</p> <p>۵) اولویت‌بندی اصلاحات قوانین و مقررات با در نظر گرفتن پیشنهادت دستگاه‌های ذیربط به منظور تسهیل انجام کسب و کار در شرایط پسا کرونا</p>	<p>✓ تولید مقررات زائد و بی کیفیت توسط مراجع متعدد</p>
--	--	--

توصیه های سیاستی

با عنایت به اینکه کشور طی سال های گذشته با حوادث مختلفی مواجه بوده است و پس از کرونا، وقوع حوادث دیگر دور از انتظار نمی باشد، باید سیاست های بلند مدت به منظور تغییر ساختار و پارادایم و قطع اتکای کسب و کارها به حمایت های دولتی و بانکی اتخاذ شود. لذا توصیه های سیاستی مطرح شده در این بسته برای چهار بخش ذکر شده با رویکرد بلند مدت می باشد.

- شناسایی و توسعه ابزارهای نوین تأمین مالی برای دولت و کسب و کارها
- کاهش هزینه مبادلاتی و بهبود کارآیی زنجیره تأمین
- کوتاه کردن زمان صدور مجوزهای کسب و کار برای جلوگیری از مراجعات متعدد
- شناسایی و توسعه ابزارهای ضمانتی توسط صندوق های حمایتی و بخصوص صندوق ضمانت صادرات برای تسهیل حضور بنگاه های کوچک و متوسط و همچنین بنگاه های صادراتی
- طراحی مؤسسات یا نهاد مالی که بتواند تسهیل کننده تأمین منابع مالی بنگاه های تولیدی باشد.
- افزایش بهره گیری از مدل های عملیاتی مشارکت بخش خصوصی و همچنین انواع مدل های تحویل پروژه با مشارکت بخش خصوصی مانند BOO ، BOT و ...
- انضباط بودجه ای دولت و جلوگیری از افزایش کسری بودجه
- پرهیز از مداخلات مضر در اقتصاد کشور بخصوص سیاست های سرکوبگرانه قیمتی
- استفاده از ظرفیتهای کشت فرا سرزمینی
- ارائه الگوی حمایتی هدفمند و شفاف برای حمایت از تولید محصولات کشاورزی
- اجرای ماده ۳۳ قانون افزایش بهره وری بخش کشاورزی مبنی بر جایگزینی قیمت تضمینی بجای سیاست خرید تضمینی
- تبدیل حساب پارانه نقدی، سبد معیشتی و سایر کمک های اجتماعی به خرید کالا که فقط قابلیت خرید داشته باشد.
- توسعه زیرساخت های فناوری
- دسترسی به اینترنت ارزان تر و با کیفیت تر
- ارائه خدمات اولویت دار (که توسط حاکمیت شناسایی و ابلاغ خواهد شد) به صورت کاملاً الکترونیکی (بدون نیاز به مراجعه حضوری) مانند:
- ✓ خدمات مالیات: ثبت نام، اظهار، صدور برگه تشخیص، ارائه صورت معاملات، پرداخت مالیات تکلیفی، تقسیط، ارائه مفاصاحساب ثبت اعتراضات و شکایات، و ...
- ✓ خدمات تأمین اجتماعی: دریافت لیست و حق بیمه کارفرمایان، تجمیع سوابق بیمه شده تأمین اجتماعی، ابلاغ احکام مطالباتی کارفرمایان و پیمانکاران تأمین اجتماعی، ارائه بدهی

کارفرمایان تامین اجتماعی، ارائه سوابق و رسیدگی به اعتراض بیمه شدگان تامین اجتماعی، پاسخ به استعلام ارتباط بیمه ای بیمه شدگان تامین اجتماعی و ...

✓ خدمات بانک: افتتاح حساب، تعیین هویت مشتری، استعلام سوابق، رفع سوء اثر و ...
✓ خدمات گمرک: تعیین و پرداخت عوارض، تعیین ارزش کالا، صدور گواهی خروج موقت، خدمات پس از ترخیص و ...

✓ خدمات شهرداری: استعلام ها، خدمات مرتبط با حوزه خدمات شهری، حوزه حمل و نقل و ترافیک، حوزه املاک و مستغلات از جمله خدمات به مودیان پرداخت عوارض، صدور پروانه های ساختمانی، ارائه خدمات نظارت فنی، خدمات مربوط به تفکیک و تجمیع و ...

- پیش بینی و پیاده سازی نظام نظارتی پسینی و جایگزینی آن با فرآیند ارائه مجوز
- ایجاد شبکه های مورد اعتماد با مهیا نمودن مباحث شفاف اخلاقی، حقوقی در بکارگیری و توسعه شبکه
- مهیا نمودن امکان احراز هویت ذینفعان به صورت بر خط و رایگان (از طریق سرویس)
- طراحی و پیاده سازی پلت فرم آماده و رایگان برای کسب و کارها
- توانمندسازی کسب و کارها (مداوم، آسان، رایگان) به ویژه توسعه آموزش مدیران و صاحبان کسب و کارها به منظور ارتقاء فرهنگ تجارت الکترونیک
- به تعویق انداختن پرداخت های هزینه ای کسب و کارهای فن آوری محور
- امکان ثبت شکایت برخط و رسیدگی به آن
- یک صدایی حاکمیت در مواجهه با توسعه اقتصاد هوشمند (پرهیز از موازی کاری درحوزه ی تعیین راهبرد و سیاست گذاری)
- بهبود کارایی زنجیره تامین از طریق ایجاد بسترهای الکترونیکی مختص زنجیره تامین محصولات و تجهیزات پزشکی مربوط به پیشگیری و درمان در شرایط بروز حوادث
- تسریع در ارائه پشتیبانی لجستیک، اداری در ارائه مجوزها به صورت الکترونیکی
- پیش بینی تعلیق موقت اخذ مجوز برای کسب و کارهایی که به دلیل به وقوع پیوستن حوادث، نیاز به ایجاد ظرفیت تولید اضافی برای تامین زنجیره ارزش یا محصول نهایی آنها وجود دارد (به صورت نمونه تولید الکل در شرایط شیوع ویروس کرونا) و انجام نظارت پسینی برای عرضه
- استفاده توأمان از ظرفیت سرمایه انسانی و دانش فرهیختگان برای ارتقای نوآوری و آموزش کسب و کارها به ویژه کسب و کارهای مجازی
- تغییر خدمات دهی بنگاه ها با توجه به تقاضاهای جدید ایجاد شده توسط مشتریان به منظور گسترش خرید و فروش های اینترنتی
- تغییر تکنولوژی تولید محصولات به سمت تولید کالاهای با فناوری بالا
- ایجاد بسترهای لازم برای ایجاد کسب و کارهای مرتبط با حوزه بهداشت و درمان
- تغییر تکنولوژی بسته بندی کالاها با رویکرد بهداشتی و ...

- حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده از کرونا به ویژه در مناطق محروم و مرزی کشور با توسعه آموزش و حرکت به سمت کسب و کارهای مجازی
- حرکت به سمت شفافیت و رقابت پذیری در اقتصاد و حمایت از تولیدکنندگان و کسب و کارها در مقابله با رانت و فساد
- استفاده از ظرفیت سرمایه های موجود در فضای کسب و کار کشور شامل سرمایه های انسانی و سرمایه های ثابت به منظور افزایش انگیزه برای سرمایه گذاری در بخش های تولیدی
- تقویت سیستم های مدیریتی نوین زنجیره تامین و ارزش با استفاده از تجربیات سایر کشورها
- اتخاذ سیاستهای تحریک و کمک به برندسازی و بازاریابی محصولات تولیدی بویژه در شرایط کنونی که داشتن برند و شناخته شدن و تایید سلامت محصول عاملی در اعتماد مشتریان و افزایش فروش است.
- تخصیص بهینه در توزیع منابع مالی بین المللی تخصیص یافته جهانی به کسب و کارهای دارای استراتژی تغییر پارادایم با رویکرد مقابله با بحران های نظیر کرونا
- ارتقای تعاملات منطقه ای و جهانی با هدف توسعه زیرساخت های تجاری و مالی و جذب سرمایه گذاری
- استفاده از ظرفیت علمی موسسات دانشگاهی و پژوهشی در جهت آموزش روش های نوین تبلیغاتی به کسب و کارها
- استفاده از ظرفیت علمی موسسات دانشگاهی و پژوهشی در جهت آموزش صحیح و اصولی برندسازی
- هماهنگی مراکز تصمیم گیری در ارتقای تعاملات و انجام حمایت های هدفمند و منسجم و تخصیص بهینه منابع
- حذف قوانین و مقررات زائد و اصلاح فرآیندها و رویه ها با استفاده از ظرفیت هیات مقررات زدایی
- ارتباط مناسب پایگاه های اطلاعاتی اقتصادی-مالی در جهت کاهش فساد با توجه به کمبود منابع
- تقویت بستر سیاست های حمایتی و تشویقی دولت از شرکت های حوزه علم و فناوری و دانش بنیان به واسطه توسعه و توانمندسازی پارک های علم و فناوری
- کمک به رشد و ادامه حیات شرکت های حوزه علم و فناوری و دانش بنیان به واسطه بازار سازی برای محصولات آنها؛ از جمله راهکارهای ایجاد بازار عبارتند از: اجازه ی ورود شرکت های حوزه علم و فناوری و دانش بنیان به زنجیره تامین پروژه های بزرگ، تکلیف دولت به خرید محصولات این شرکت ها برای مصارف خود، ترغیب بخش خصوصی به خرید محصولات این شرکت ها و ...
- اهتمام جدی بر پیاده سازی و تحقق هر چه بیشتر پلان های "برنامه توسعه تولید محصولات دانش بنیان"

هیأت وزیران مصوب سال ۱۳۹۴

تهران- میدان امام خمینی- خیابان باب همایون- خیابان صوراسرافیل
معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی
مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار کشور
تلفن: ۳۳۹۶۷۶۳۸ دورنگار: ۳۹۹۰۳۱۰۳